

กระบวนการผลิตรายการและปัจจัยในการกำหนดรายการ

กระบวนการผลิตข่าวสารการเกษตร

การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารในรูปที่เป็น "องค์กร" ทำหน้าที่เป็นกลไกหนึ่งในระบบสังคม โดยที่การทำงานของสื่อมวลชนจะไม่ได้กระทำแต่เพียงลำพังคนเดียว จะร่วมกันทำเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมแบ่งงานกันรับผิดชอบออกไปตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคน ภายใต้องค์กรที่มีโครงสร้างซับซ้อน และภายใต้กฎระเบียบหรือนโยบายที่แตกต่างกันออกไป ในที่นี้ผู้ทำการส่งสารหรือผู้ผลิต จึงมีความหมายเป็นกลุ่มบุคคล ซึ่งในกลุ่มบุคคลเหล่านี้ จะเข้ามามีส่วนเกี่ยวพันในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการข่าวสารการเกษตร ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ซึ่งการศึกษากระบวนการผลิตข่าวสารการเกษตรของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 ซึ่งบริษัท แปซิฟิคอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัด เป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตข่าวป้อนให้กับสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 และกระบวนการผลิตข่าวสารการเกษตรของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 นั้นมีแนวทางดำเนินการในกระบวนการผลิตรายการที่คล้ายคลึงกันซึ่งสามารถสรุปเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผนการผลิต นับเป็นขั้นตอนเบื้องต้นของกระบวนการผลิตที่ทีมงานผู้ผลิตรายการทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บังคับบัญชาชั้นต้น ซึ่งทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เรียกว่า "หัวหน้าฝ่ายรายการ" และผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของบริษัท แปซิฟิคอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัด ซึ่งผลิตรายการข่าวป้อนให้กับสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 เรียกว่า "ผู้ควบคุมการผลิต" และทีมผู้สื่อข่าว รวมทั้งเจ้าหน้าที่ประสานงานของรายการ (มีเฉพาะทีมผู้ผลิตรายการข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม) ซึ่งทีมผู้ผลิตดังกล่าวจะเข้าร่วมประชุมเพื่อระดมความคิดและวางแผนงานร่วมกัน โดยที่ประเด็นหลักของการประชุมคือ การกำหนดหัวข้อ หรือประเด็นข่าวที่น่าสนใจที่จะใช้เป็นแนวทางในการนำเสนอในแต่ละสัปดาห์ หรือใน

แต่ละเดือน ซึ่งความถี่ในการประชุมของทีมผู้ผลิตอาจถูกกำหนดเป็นรายสัปดาห์ หรือรายเดือนก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสะดวกของทีมงานนั้น ๆ

ในการวางแผนการผลิตรายการข่าวสารการเกษตรของสถานีโทรทัศน์ทั้งสองแห่งนี้ สิ่งที่จะช่วยให้การประชุวางแผนดำเนินไปด้วยความราบรื่นอย่างหนึ่งก็คือ การมีหัวข้อข่าวหรือประเด็นข่าวที่น่าสนใจ สำหรับการนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินการผลิตในแต่ละช่วงเวลาซึ่งแหล่งที่มาของหัวข้อข่าว หรือประเด็นข่าวของรายการ "ข่าวเกษตรกร" และรายการ "ข่าวเกษตรกรดินดำน้ำชุ่ม" ของทั้งสองสถานีนั้นมีแหล่งที่มา ดังนี้

1.1 หน่วยงานหรือองค์กรทั้งจากภาครัฐบาลและเอกชนที่มีความประสงค์ให้บริการการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งหน่วยงานจากภาครัฐบาล ได้แก่ แก่กอง กรม หรือกระทรวงต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันการศึกษาที่มีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร อาทิกรมวิชาการหรือกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น สำหรับองค์กรในภาคเอกชน ที่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเกษตรผ่านสื่อโทรทัศน์นั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบริษัทที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจการเกษตร โดยเฉพาะบริษัทที่เป็นผู้สนับสนุนรายการ (sponsor) มักจะเป็นบริษัทที่มีสิทธิในการนำเสนอหัวข้อข่าวหรือประเด็นข่าวที่ตนมีความต้องการให้ผู้ผลิตหยิบยกเป็นประเด็นที่น่าจะนำเสนอต่อสาธารณชน ดังเทพสัมภาษณ์ คุณสันทนา วรณกะลัศ ผู้สื่อข่าวรายการ "ข่าวเกษตรกรดินดำน้ำชุ่ม" ดังนี้

... ก็มีบ้างที่ตอนนั้น เครือข่ายวิทยุภาคใต้ หรือซีพี อาจจะเน้นเรื่องกัญชู่ ประเด็นที่อยากให้ทำก็เรื่อง "กัญชู่มีกลิ่นโคลน" น่าจะไปทำดู และอาจจะบอกสถานที่ติดต่อให้ว่าตรงไหนที่น่าจะติดต่อ

นอกจากตัวอย่างของแหล่งที่มาของประเด็นข่าวสารการเกษตรจากภาคเอกชนแล้วผู้ผลิตรายการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายการ "ข่าวเกษตรกร" ของสถานีโทรทัศน์สี กองทัพบกช่อง 7 ยังมีนโยบายที่จะเปิดรับข้อมูลหรือประเด็นข่าวสารการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐบาลอีกด้วย เหตุผลที่นอกเหนือจากการทำหน้าที่ในการให้บริการรับและส่งข่าวสารต่าง ๆ ไปสู่สาธารณชนยังมีเหตุผลอื่น ๆ ได้อีก เช่น

... ที่ทีมงานอาจไม่เพียงพอที่จะสร้างสรรค์การผลิตเพราะกำลังคนมีน้อยกว่า ปริมาณงาน ดังนั้น สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรก็เอาแล้ว โดยที่อาจจะไม่มีการระบุแนวทางของรายการว่าจะต้องเป็นเรื่องแบบนั้น แบบนี้ แต่ข่าวเกษตรกรเขาถือว่าเป็น "ข่าว" อะไรก็ได้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เขาก็สามารถเอามาออกได้ แล้วอีกอย่างที่สำคัญคือ ติดต่อง่ายเกี่ยวกับงานวิจัยเพราะจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับการเกษตรออกมามาก่อนข้างมากโดยที่ส่วนใหญ่จะมาจากมหาวิทยาลัยหรืองานของกรมวิชาการเกษตร

จากตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นถึงเหตุผลของการที่หน่วยงานจากภาครัฐบาล ในฐานะผู้ส่งข้อมูลหรือประเด็นข่าวสารให้กับผู้ผลิตในการพิจารณาตัดเลือกหัวข้อต่าง ๆ สำหรับการดำเนินการผลิตนั้น ยังมีอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้หน่วยงานจากภาครัฐบาลมีความพร้อมหรือต้องการที่จะส่งข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้ผลิตรายการ ก็คือ เพื่อการประชาสัมพันธ์เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของตน จากตัวอย่างเทปสัมภาษณ์ คุณเดชา พงษ์สวัสดิ์ หัวหน้าฝ่ายรายการ "ข่าวเกษตรกร" ดังต่อไปนี้

... ข้อมูลของเรามักใหม่และทันสมัยเนื่องจาก ส่วนราชการต้องการจะโปรโมทตัวเองว่าคั้นคว้าวิจัยอะไรได้บ้าง เค้จะรีบติดต่อออกมา ในบางครั้งงานวิจัยที่ออกมายังไม่เป็นรูปของการส่งเสริมการเกษตรก็ออกมาแล้ว

อย่างไรก็ตาม แหล่งที่มาของข้อมูลที่ผู้ผลิตได้รับทั้งจากภาคเอกชนและรัฐบาลก็ยังไม่เพียงพอ จึงจำเป็นที่ทีมงานผู้ผลิตจะต้องติดตามและค้นคว้าหาข้อมูลหรือประเด็นข่าวที่น่าสนใจจากแหล่งอื่นต่อไป

1.2 แหล่งข้อมูลที่ผู้ผลิตจะได้แนวความคิดเพื่อการกำหนดหัวข้อ หรือประเด็นของข่าวสารการเกษตร ได้แก่ การติดตามสถานการณ์และความเคลื่อนไหวในแวดวงการเกษตรจากหนังสือพิมพ์ นิตยสารที่เกี่ยวกับการเกษตร รายการข่าวประจำวันจากสื่อวิทยุหรือแม้แต่การตรวจสอบจากปฏิทินการเกษตรประจำปีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่จะ

ทำนายสถานการณ์หรือภาวะการณ์เกษตรในแต่ละเดือนว่าในช่วงนั้น ๆ มีลักษณะภูมิอากาศ และภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรแบบไหนและอย่างไร เป็นต้น

จากแหล่งที่มาของข้อมูลทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวมานี้ ทีมผู้ผลิตก็จะนำเสนอในที่ประชุมเพื่อหาข้อสรุปและกำหนดประเด็นข่าว พร้อมกับกำหนดผู้รับผิดชอบในการผลิตข่าวนั้นต่อไปด้วย

2. ขั้นตอนการดำเนินการผลิต หลังจากการวางแผนงานได้ลงตัวตามระยะเวลาที่กำหนดไว้แล้ว ก็จะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละหัวข้อ แต่ละประเด็นให้กับผู้สื่อข่าวเพื่อรับไปปฏิบัติ ทั้งนี้ หัวหน้าฝ่ายรายการข่าวและผู้ควบคุมการผลิตรายการจะเป็นผู้พิจารณาจัดสรรงานให้กับผู้สื่อข่าวของตนตามความเหมาะสมซึ่งลักษณะงานหรือรายละเอียดในการดำเนินการผลิต สามารถแยกย่อยออกเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้คือ

2.1 การหาข้อมูลเพิ่มเติมและการติดต่อสถานที่ถ่ายทำ หลังจากผู้สื่อข่าวทราบถึงประเด็นข่าวที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนแล้ว ก็จะเริ่มต้นการทำงานด้วยการเสาะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เช่น การหาข้อมูลจากเอกสารหรือหนังสือทางวิชาการ และที่สำคัญคือการหาข้อมูลจาก "ผู้รู้" (authority) ได้แก่ นักวิชาการ หรือเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเกษตร จากเกษตรกรผู้ที่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าบุคคลเหล่านั้นจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ "ถูกต้อง" และมี "ความน่าเชื่อถือ" ซึ่งผู้ผลิตอาจใช้เป็น "แหล่งอ้างอิง" (reference) ที่ดีสำหรับการทำข่าว ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างเทปโทรทัศน์ รายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" ตอน "สถานการณ์ใหม่" ที่สัมภาษณ์ นายอนันต์ ดาโลดม รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อชี้แจงและบอกแนวทางแก้ไข กรณีราคาข้าวใหม่ตกต่ำ และจากเทปโทรทัศน์รายการ "ข่าวเกษตรกร" ตอน "ใหม่พันธุ์เหลืองพิรุณ" ที่มีการสัมภาษณ์ ผศ.ดร.สมศรี กันตรัตน์กุล หนึ่งในคณะผู้วิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่ออธิบายถึงผลและวิธีการเลี้ยงใหม่พันธุ์เหลืองพิรุณ ซึ่งเป็นใหม่พันธุ์ไทย ที่ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้ทำการวิจัยและค้นพบพันธุ์ดังกล่าว

หลังจากที่ผู้สื่อข่าวรวบรวมข้อมูล หรือรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งต่าง ๆ แล้วก็จึงจัดการติดต่อกับเจ้าของสถานที่ที่ต้องไปถ่ายทำ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ขั้นตอนในการติดต่อสถานที่เพื่อการถ่ายทำของทั้ง 2 รายการมีความสอดคล้องกันในเรื่องการกำหนดหัวข้อข่าวที่จะทำว่าการเดินทางไปแต่ละจังหวัด จะสามารถถ่ายทำเรื่องราวอะไรบันทึกภาพกลับมาได้บ้าง เนื่องจากข้อจำกัดที่เหมือนกัน คือเพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ เพราะเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นที่ต่างจังหวัด จึงทำให้ผู้สื่อข่าวต้องมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นระหว่างการเดินทางไป-กลับ เพื่อถ่ายทำข่าว ดังนั้นถ้าสามารถวางแผนหรือกำหนดเส้นทางการเดินทางหรือเรื่องราวที่จะทำได้ล่วงหน้า ก็จักเป็นการประหยัดงบประมาณได้เช่นกัน ข้อจำกัดในเรื่องของอุปกรณ์ที่ใช้ในการถ่ายทำและกำลังคนที่มีอยู่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทีมผู้สื่อข่าวจะต้องคำนึงถึงเพื่อประกอบการวางแผนการเดินทางไปถ่ายทำ ดังบทสัมภาษณ์คุณจุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงศ์ ผู้ควบคุมการผลิต รายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" ที่ว่า

... เราจะออกกันเป็นสายและจะออกกันไปไม่เกินอาทิตย์ เพราะผู้สื่อข่าวเรามี 3 คน กล้องที่ใช้ถ่ายทำมี 2 ตัว ดังนั้น ต้องสลับกันออกไปทำข่าว

2.2 การถ่ายทำนอกสถานที่ หลังจากการติดต่อกับเจ้าของสถานที่แล้ว เมื่อถึงวันเวลาที่นัดหมาย ทีมผู้ผลิตประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว ช่างภาพ ผู้ช่วยช่างภาพ และพนักงานขับรถ ก็จะจัดเตรียมอุปกรณ์ในการถ่ายทำและออกเดินทางไปยังสถานที่ถ่ายทำ ในกรณีที่มีการติดต่อล่วงหน้าแล้ว ก็มักจะได้รับความสะดวกและการต้อนรับจากเจ้าของสถานที่นั้น ๆ ดังบทสัมภาษณ์ คุณอนันต์ ชุมสินี หัวหน้าฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร ที่ว่า

... ระยะเวลาเริ่มแรกนั้น ทางโทรทัศน์ช่อง 7 ได้มาติดต่อกับผม ซึ่งตอนนั้นผมอยู่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เขาต้องการความร่วมมือจากกรมส่งเสริมการเกษตร ในแง่ของการทำข่าวเกษตรกร ช่วยได้อย่างไรบ้าง ซึ่งตอนนั้นก็จัดทำหนังสือของกรมส่งเสริมฯ แจกไปยังจังหวัดต่าง ๆ ว่าทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 นั้น ให้ความสนใจทำข่าวการเกษตร ถ้าจะออกไปถ่ายทำ มีเรื่องราวอะไรบ้าง ก็ให้ความร่วมมือในการถ่ายทำด้วย

เมื่อไปถึงสถานที่ถ่ายทำแล้ว ผู้สื่อข่าวก็จะ เข้าพบกับบุคคลที่ตนได้ติดต่อไว้ก่อน การมาถ่ายทำ ทั้งนี้ เพื่อขอคำแนะนำในเรื่องของการถ่ายทำว่ามีสถานที่ตรงไหน มุมใดบ้างที่น่าจะถ่ายทำ ผู้สื่อข่าวก็จะบอกช่างภาพให้บันทึกภาพลงในเทปยูเมติก โดยส่วนใหญ่แล้วการถ่ายภาพในลักษณะนี้ จะเป็นการถ่ายเก็บไว้แบบต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมไว้ก่อน เนื่องจากยังไม่มีบทโทรทัศน์ (script) ที่จะใช้เป็นแนวทางในการถ่ายทำ อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดมุมกล้องหรือระยะภาพก็จะขึ้นอยู่กับความชำนาญของช่างภาพและบางครั้งก็อยู่ในดุลยพินิจของตัวผู้สื่อข่าวที่อาจเกิดขึ้นได้ในขณะถ่ายทำจริง

นอกเหนือจากการบันทึกภาพต่าง ๆ แล้ว ผู้สื่อข่าวอาจสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความจำเจที่อาจเกิดขึ้นจากการดูเทปโทรทัศน์ประกอบการบรรยายเพียงอย่างเดียว และเพื่อเพิ่มน้ำหนักและความน่าเชื่อถือให้กับเนื้อเรื่อง ก็จะทำการสัมภาษณ์ "ผู้รู้" เพื่อประกอบในรายการข่าวสารการเกษตรด้วย

2.3 การตรวจสอบภาพและเขียนบทโทรทัศน์ เมื่อบันทึกภาพต่าง ๆ จากสถานที่จริงมาแล้วนั้น เมื่อกลับมายังสถานที่ทำงาน ผู้สื่อข่าวก็จะนำเทปนั้นมาเปิดดูทบทวนว่าภาพที่ได้มานั้นมีลักษณะเช่นไร โดยที่ปัจจัยที่ต้องคำนึงควบคู่ระหว่างการตรวจสอบภาพก็คือมีภาพในห้องเก็บภาพ (Stock shot) อื่น ๆ ที่สามารถหยิบมาใช้ประกอบเพื่อให้ภาพนั้นเกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องให้ภาพเหล่านั้นมีความสอดคล้องหรือใกล้เคียงกับข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้สื่อข่าวสามารถรวบรวมไว้ได้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า

...การถ่ายภาพของเรา ถ่ายจากข้อมูลที่ได้ไม่ใช่ถ่ายจากสคริป แล้วกลับมาเราจะต้องมาดูเทปที่เราถ่ายอะไรมาได้บ้าง จากนั้นจึงมาเขียนสคริปจากภาพที่มีอยู่ หรือตามสต็อคช็อต ที่เรามีอยู่ (สันทนา วรรณกะลัด, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2535)

ผู้สื่อข่าวที่ไปทำข่าวเรื่องใด ส่วนมากจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเขียนบทโทรทัศน์ (script) ในเรื่องนั้น ๆ โดยลักษณะการเขียนบทในรายการ "ข่าวเกษตรกร" และ

รายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้าชุ่ม" มีลักษณะที่เหมือนกันคือ การเขียนบทบรรยายภาพที่ปรากฏ แต่ความแตกต่างนั้นจะขึ้นอยู่กับลีลาการเขียน ส่วนวนที่ใช้ของผู้เขียนบทแต่ละคน ทั้งนี้ มีเรื่อง "เวลา" และ "รูปแบบของรายการ" ที่เป็นข้อจำกัดที่อาจทำให้วิธีการเขียนบทโทรทัศน์ของแต่ละรายการมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจะได้กล่าวในรายละเอียดในประเด็นที่จะนำเสนอต่อไป

2.4 การตัดต่อภาพและบันทึกเสียง ในการตัดต่อภาพและบันทึกเสียงของรายการ "ข่าวเกษตรกร" มีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้าชุ่ม" คือหลังจากการเขียนบทและตรวจสอบความเรียบร้อยแล้ว ผู้สื่อข่าวจะนำบทไปอัดเสียงก่อน โดยผู้บรรยายนั้น จะเป็นผู้บรรยายรายการต่าง ๆ ประจำสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ซึ่งมีทั้งเสียงของผู้ชายและผู้หญิง จากนั้นจึงนำเสียงที่อัดไว้และภาพที่ไปถ่ายทำมาตัดต่อให้ตรงกัน ในขณะที่การตัดต่อและลงเสียงของรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้าชุ่ม" จะเริ่มจากการตัดภาพที่ต้องการใช้ตามบทโทรทัศน์ที่เขียนขึ้น และลงเสียงบรรยาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะใช้เสียงพากษ์หรือบรรยายของคุณจุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงศ์ ผู้ควบคุมการผลิต บางครั้งอาจใช้เสียงของผู้สื่อข่าวที่ไปทำข่าวนั้น ๆ เป็นผู้บรรยายเอง ซึ่งคุณจุฬารัตน์ ให้เหตุผลไว้ว่าพัฒนา ได้มีภาพพจน์ของตัวเองที่เด่นชัด

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ อาจไม่ใช่เกณฑ์หรือนโยบายในการดำเนินการผลิตรายการข่าวสารการเกษตร แต่อาจเป็นเพียงแนวนโยบายในเรื่องของการบริหารคน ของผู้ควบคุมการผลิตรายการข่าวเกษตรดินดำน้าชุ่ม ก็อาจเป็นไปได้เช่นกัน

2.5 การออกอากาศ หลังจากการตัดต่อและลงเสียงรายการข่าวสารการเกษตรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาชั้นต้น ก็จะต้องทำการตรวจสอบเทปในเรื่องของภาพหรือคำที่อาจมีความไม่เหมาะสม เพื่อแก้ไขก่อนที่จะส่งไปออกอากาศในทางปฏิบัติแล้วการตรวจสอบเทปก่อนการส่งไปออกอากาศมักไม่เกิดขึ้นทุกวัน ทั้งนี้เพราะผู้ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบคือ หัวหน้าฝ่ายรายการและผู้ควบคุมการผลิตรายการข่าว

สารการเกษตรของทั้ง 2 สถานี นอกจากทำหน้าที่ในระดับผู้บริหารงานชั้นต้น ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวอีกด้วย จึงอาจเป็นเหตุให้ผู้ที่จะตรวจสอบความถูกต้องของรายการก่อนการออกอากาศ ไม่สามารถตรวจสอบได้ทุกวันเพราะตนเองอาจต้องไปทำข่าวที่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ เป็นต้น

สำหรับเทปรายการข่าวสารการเกษตรที่ผ่านการตัดต่อ และลงเสียงเป็นที่เรียบร้อย ก็จะถูกจัดส่งต่อไปยังห้องข่าวให้กับบรรณาธิการข่าวที่รับผิดชอบในแต่ละวัน เพื่อนำออกอากาศตามวันและเวลาที่กำหนด

3. ขั้นตอนการประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ต้องการทราบว่ารายการข่าวสารการเกษตรที่เผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์นั้น มีผลสะท้อนกลับมาอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อการปรับปรุงรายการให้ดียิ่งขึ้น และให้ตรงกับความต้องการกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ผลจากการศึกษาพบว่า รายการข่าวสารการเกษตรที่เผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ทั้ง 2 รายการ มีความเหมือนกันคือยังไม่เคยมีการทำประเมินผลอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตรายการข่าวสารการเกษตรทั้ง 2 รายการ ต่างก็ยืนยันว่าวิธีการประเมินผลที่สามารถทราบถึงผลสะท้อนกลับจากกลุ่มผู้ชมรายการนั้น สามารถตรวจสอบได้จากการสังเกตจากจำนวนและเรื่องราวในจดหมายหรือโทรศัพท์ที่ผู้ชมรายการติดต่อเข้ามายังสถานี เพื่อสอบถามหรือขอรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่ได้แพร่ภาพออกอากาศไปแล้ว หรือแม้แต่การสอบถาม พูดคุยกับกลุ่มผู้ชมรายการ หรือเกษตรกรในขณะที่ทีมผู้ผลิตออกไปถ่ายทำในภาคสนาม วิธีการดังกล่าวสามารถทำให้ทราบความต้องการ รสนิยม ความพึงพอใจในระดับหนึ่งของกลุ่มผู้ชมรายการได้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้เป็นหนึ่งในวิธีการประเมินผล ซึ่งวิธีการนี้เรียกว่า เป็นวิธีการประเมินผลแบบไม่เป็นระบบ (unsystematic evaluation)

จุดอ่อนของวิธีการประเมินผลแบบไม่เป็นระบบนั้น สากล ไพบระชา กล่าวไว้ว่า "วิธีการดังกล่าวยังไม่ได้นำเอาข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ชมเป้าหมาย (target

audience) มาใช้ประกอบการตัดสินใจ หรือวางแผน หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งบางทีอาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย หรือแก้ปัญหาไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะสภาพข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากคนดูอาจจะมึนงงหรือผิดพลาด (error) มากจนทำให้การเอาข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ มีโอกาสผิดพลาดได้เช่นกัน ซึ่งข้อมูลที่ได้มาจากการรวบรวมแบบไม่เป็นระบบหรือถูกวิธีการนั้น ก็ทำให้การวางแผนการจัดรายการต่าง ๆ ผิดพลาดไปได้มากกว่า"

อำนาจในการตัดสินใจและกลั่นกรองข่าวสารการเกษตร

จากลักษณะการทำงานตามกระบวนการผลิตข่าวสารการเกษตรของรายการ "ข่าวเกษตรกร" และรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" จะพบว่าผู้ผลิตรายการข่าวสารการเกษตรจะทำงานในลักษณะเป็นกลุ่มบุคคล (team work) มากกว่าทำเพียงคนเดียว ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการผลิตรายการ แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะในการทำงานของทีมผู้ผลิตรายการข่าวสารการเกษตร ได้ถูกแบ่งแยกตามความรับผิดชอบ และภาระหน้าที่ในขอบข่ายของแต่ละบุคคลออกไปค่อนข้างเด่นชัด

ในการศึกษาถึงประเด็นอำนาจในการตัดสินใจและกลั่นกรองข่าวสารการเกษตรนั้น ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับผู้กรองสาร (gate keeper) มาเป็นกรอบในการศึกษาควบคู่กันไปกับการศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้ผลิตแต่ละคน เพื่อเข้าใจถึงขั้นตอนหรืออำนาจในการตัดสินใจกลั่นกรองข่าวสารการเกษตรว่าเกิดขึ้นที่ขั้นตอนใด หรือเกิดขึ้นจากบุคคลใด เป็นสำคัญ โดยศึกษาผ่านบทบาทและหน้าที่ของทีมผู้ผลิตรายการข่าวสารการเกษตรดังต่อไปนี้

1. หัวหน้าฝ่ายรายการ และผู้ควบคุมการผลิตรายการ เป็นผู้บังคับบัญชาขั้นต้นทำหน้าที่ควบคุมดูแลขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการผลิตรายการข่าวสารการเกษตรให้ถูกต้องตรงตามนโยบายหรือวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการ เพื่อให้รายการที่ตนรับผิดชอบนั้นสามารถนำมาออกอากาศได้อย่างถูกต้องตรงตามวันและเวลาที่กำหนดไว้

นอกเหนือจากการควบคุมดูแลทีมงานให้แต่ละคนสามารถทำงานไปด้วยความเรียบร้อยแล้ว หัวหน้าฝ่ายรายการหรือผู้ควบคุมการผลิต มักจะต้องเป็นผู้ที่กำหนดการประชุมของคนในทีมเพื่อวางแผนงานร่วมกัน และยังเป็นผู้ที่มีบทบาทและจัดสรรงานให้กับผู้สื่อข่าวแต่ละคนที่จะเป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตข่าวสารในแต่ละหัวข้อที่ทำการตกลงกันในที่ประชุม ซึ่งการพิจารณาเลือกข่าวให้เหมาะสมกับผู้สื่อข่าวนั้น อาจมาจากการพิจารณาจากประสบการณ์และความชำนาญในการทำข่าวในเรื่องประเภทนั้น ๆ หรือดูจากปริมาณงาน ความมากน้อยของเรื่อง que ผู้สื่อข่าวแต่ละคนรับผิดชอบอยู่ เป็นต้น

ในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจในบางเรื่องส่วนตัวผู้สื่อข่าวไม่กล้าตัดสินใจ หรือผู้สื่อข่าวไม่ค่อยแน่ใจถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหลังการปล่อยให้เรื่องนั้น ๆ ออกอากาศไปแล้วจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่หัวหน้าฝ่ายรายการหรือผู้ควบคุมการผลิต จะต้องเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจในขั้นสุดท้าย ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ คุณสันทนา วรรณกะลิศ ที่ว่า

...บางเรื่องค่อนข้างยาก ทำแล้วมีปัญหาในการออกอากาศ เช่น ไปถ่าย
โรงงานมา ภาพอย่างนี้สามารถถ่ายได้หรือไม่ ออกอากาศไปแล้วจะทำให้
เสียหายไหม แต่ทั่ว ๆ ไปมักจะตัดสินใจเองหมดเลย...

นอกเหนือจากบทบาทการเป็นผู้บริหารทีมผู้ผลิตแล้ว หัวหน้าฝ่ายรายการ และผู้ควบคุมการผลิตรายการ ยังมีภาระหน้าที่ในการเป็น "ผู้สื่อข่าว" อีกด้วย ทั้งนี้ เพราะจำนวนผู้สื่อข่าวมีค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับปริมาณงานที่จะต้องผลิตรายการข่าวสารทางเกษตรเพื่อออกอากาศทุกวัน จากการศึกษาพบว่าในทีมผู้ผลิตรายการ "ข่าวเกษตรกร" ประกอบไปด้วย ผู้สื่อข่าว (รวมหัวหน้าฝ่ายรายการ) มีจำนวนทั้งสิ้น 4 คน มีช่างภาพของฝ่ายรายการ 1 คน และช่างภาพของสถานีซึ่งสามารถใช้งานร่วมกับช่างข่าวของสถานีโทรทัศน์สีกิ่งกัพบกช่อง 7 ได้อีก 1 คน และพนักงานขับรถประจำรายการอีก 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

ในขณะที่จำนวนผู้ผลิตในรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว (รวมผู้ควบคุมการผลิต) จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ประสานงาน 1 คน ช่างภาพ และ ผู้ช่วยช่างภาพรวม 2 คน และพนักงานขับรถอีก 1 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน

สำหรับผู้ควบคุมการผลิตรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" มีหน้าที่ที่แตกต่างจากหัวหน้าฝ่ายรายการ "ข่าวเกษตรกร" คือการเป็น "ผู้บรรยาย" บทโทรทัศน์เพิ่มเติมอีกหนึ่งหน้าที่ด้วย

2. ผู้สื่อข่าว จะทำหน้าที่ในการค้นหาข้อมูลและประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำเสนอในที่ประชุมของทีมผู้ผลิต และมีหน้าที่ในการเสาะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการถ่ายทำและเขียนบท ผู้สื่อข่าวจะเป็นผู้ที่ทำการติดต่อไปยังเจ้าของสถานที่ที่จะถ่ายทำ และจะไปยังสถานที่ถ่ายทำจริงเพื่อเก็บภาพ นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่รับผิดชอบในการเขียนบทและตัดต่อภาพกับเสียงให้สอดคล้องกัน โดยที่ผู้สื่อข่าวของรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" นั้น ในบางครั้งต้องทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายบทรายการด้วยตนเองด้วย ในขณะที่ผู้สื่อข่าวของรายการ "ข่าวเกษตรกร" ไม่ต้องรับผิดชอบในการบรรยายบทโทรทัศน์

ในการทำงานของผู้สื่อข่าว นั้น จะได้รับอำนาจในการตัดสินใจในขั้นต้นในกรณีต่าง ๆ กัน เช่นในการเลือกประเด็นหัวข้อข่าวที่ตนให้ความสนใจ และนำเสนอในที่ประชุมเพื่อรวมมติในการสรุปคัดเลือกหัวข้อนั้น ๆ อำนาจในการพิจารณาเลือกภาพ หรือมุมกล้องในการถ่ายทำ และการเลือกเอาหรือตัดทิ้งสำหรับภาพหรือเสียงในระหว่างการตัดต่อภาพและเสียง ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามบทโทรทัศน์ที่ผู้สื่อข่าวคนนั้นเป็นผู้เขียนขึ้นด้วยตนเองเช่นกัน

3. ช่างภาพหรือผู้ช่วยช่างภาพ จะเป็นหนึ่งในทีมผู้ผลิตที่จะไปยังสถานที่ถ่ายทำเพื่อทำหน้าที่บันทึกภาพและเสียงจากเหตุการณ์จริง ตามที่ผู้สื่อข่าวชี้แนะ หรือแม้แต่บางครั้งก็ตามแต่ความถนัดและประสบการณ์ของช่างภาพแต่ละคน

จากบทบาทหน้าที่ของทีมผู้ผลิตรายการข่าวสารการเกษตรของทั้ง 2 รายการนี้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ของการทำงาน และยังแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการตัดสินใจในการกรอกรสารนั้น สามารถเกิดได้ทุกขั้นตอนในกระบวนการผลิตรายการ ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนถึงการออกอากาศ ซึ่งอำนาจในการตัดสินใจกลั่นกรองข่าวสารการเกษตร จะเกิดได้ตั้งแต่ระดับช่างภาพ ตัวผู้สื่อข่าว และจะมีมากที่สุดที่หัวหน้าฝ่ายรายการ หรือผู้ควบคุมการผลิตรายการ

อย่างไรก็ตาม ในการตัดสินใจหรือกลั่นกรองข่าวสารการเกษตรที่จะผลิต และเผยแพร่สู่สาธารณะชนนั้น ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการกลั่นกรองข่าวสารนั้น เขาใช้เกณฑ์อะไรบ้างในการตัดสินใจและกำหนดรายการ จากการศึกษาพบว่า เกณฑ์ที่ทีมผู้ผลิตรายการมักใช้เป็นแนวทางในการพิจารณากำหนดรายการ ได้แก่

ปัจจัยในการกำหนดรายการ

1. นโยบายของสถานี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่มาหรือจุดกำเนิดของรายการ "ข่าวเกษตรกร" นั้น เป็นรายการที่เกิดขึ้นจากการกำหนดเป็นนโยบายของระดับผู้บริหารของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ... ในสมัยรัฐบาลของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี ประมาณปี พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็น "ปีเกษตรกร" ทำให้พันโทชัยชาญ กรรณสูต กรรมการผู้จัดการ ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในขณะนั้น มีความคิดว่า ประเทศเราเป็นประเทศเกษตรกรรมและต้องการสร้างผลงานให้กับทางสถานีว่า ช่อง 7 สัมภาษณ์เกษตรกรเป็นรายแรก จึงทำให้เกิดรายการ "ข่าวเกษตรกร" ขึ้นมา และเมื่อทำไปแล้วเห็นว่าได้ผลดีก็เลยทำต่อ ทำมาตลอด หยุดไม่ได้ เพราะมีผลสะท้อนกลับ (feedback) ส่งมามาก (เดชา พงษ์สวัสดิ์, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2535)

2. วัตถุประสงค์ของรายการ จากการศึกษาพบว่ารายการ "ข่าวเกษตรกร" และรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" ต่างก็ได้ตั้งวัตถุประสงค์ของรายการไว้ดังนี้ คือ

รายการ "ข่าวเกษตรกร" มีวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ด้วยการนำเสนอสถานการณ์ข่าว

เกษตรกรทั้งในอดีตปัจจุบัน และอนาคต โดยเน้นเรื่องเทคโนโลยีการผลิต ด้วยเหตุผลดังบทสัมภาษณ์ คุณเดชา พงษ์สวัสดิ์ ที่กล่าวไว้ว่า

... เราควรทำตามสถานการณ์ของประเทศ ประเทศเราอยู่ในระดับนี้เราก็ต้องเน้นการตลาด การแปรรูป พยายามใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้นกว่าเก่า เช่นเรื่องเกี่ยวกับการปลูกจะลดน้อยลง จะเน้นที่การตลาด เมื่อปลูกแล้วจะขายได้ที่ไหน ปลูกไปทำอะไรได้บ้าง มีประเทศใดต้องการสินค้าเหล่านี้บ้าง ที่เน้นเรื่องการผลิต เพราะปัจจุบันพื้นที่ในการผลิตมีน้อยลง ดังนั้น เราจึงควรเพิ่มผลผลิตต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ให้คุ้มค่า เช่น เมื่อก่อนพื้นที่หนึ่งไร่อาจปลูกข้าวได้ 10 ถึงปัจจุบันต้องทำให้พื้นที่ 1 ไร่ ได้ผลผลิตข้าวเป็น 30 ถึง จึงต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพื่อเพิ่มผลผลิต ทั้งนี้ เพราะความต้องการผลผลิตในแต่ละปีนั้นเพิ่มขึ้น ในขณะที่วัตถุประสงค์ของรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" มีแนวคิดเรื่องการนำเทคโนโลยีไปถ่ายทอดให้กับกลุ่มเกษตรกรนั้น ไม่ใช่วิธีการที่ถูกต้อง ด้วยเหตุผลที่ว่า

... การที่เราจะเอาเทคโนโลยีอะไรไปให้กับเกษตรกร มันหมายถึงการเพิ่มต้นทุนทั้งสิ้น ซึ่งการเพิ่มต้นทุนนี้อาจหมายถึงการเพิ่มภาระเรื่องหนี้สินให้กับเกษตรกร (จุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงศ์, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2535)

จากเอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง "การกระจายสารสนเทศเพื่อการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต" ที่คุณจุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงศ์ เป็นผู้เขียน ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" มีดังนี้

1. เพื่อเสนอวิทยาการแผนใหม่ พืชพันธุ์ใหม่ เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบการผลิตของเกษตรกร
2. เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของเกษตรกร ที่สามารถดัดแปลงเทคโนโลยีสมัยใหม่ นำมาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

3. เพื่อถ่ายทอดวิถีชีวิตและรูปแบบการเกษตรของเกษตรกร ผู้ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับเกษตรกร
4. เพื่อตอบสนองนโยบายการตลาดนำการผลิต การรวมกลุ่มการผลิตของเกษตรกรระบบการผลิตอย่างครบวงจร และสอดคล้องกับนโยบายการเกษตรของภาครัฐ เพื่อให้การพัฒนาด้านการเกษตรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
5. เพื่อสะท้อนปัญหาของเกษตรกรทั้งในด้านการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งเพื่อให้แนวทางในการดำเนินนโยบายด้านการเกษตรของภาครัฐ
6. เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวด้านราคาสินค้าเกษตร เพื่อเป็นแนวทางประกอบการพิจารณากำหนดราคาพืชผลการเกษตรของเกษตรกร
7. เพื่อรายงานข่าวสารความเคลื่อนไหวในวงการเกษตร ทั้งข่าวจากภาครัฐ และข่าวจากเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถจับทิศทางวงการเกษตรแต่ละช่วงเวลาได้อย่างถูกต้อง

จากวัตถุประสงค์ของรายการ "ข่าวเกษตรกร" และรายการ "ข่าวเกษตรกรดินดำน้ำชุ่ม" นั้น อาจเป็นแนวทางที่ทีมผู้ผลิตรายการใช้เป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งในการตัดสินใจพิจารณาคัดเลือกประเด็นข่าวสารการเกษตรที่จะนำเสนอต่อกลุ่มผู้ชมรายการ

3. ผู้สนับสนุนรายการ (sponsor) เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทีมผู้ผลิตต้องคำนึงถึงในการเลือกสรรข่าวสารที่จะนำเสนอต่อสาธารณชน โดยพยายามหลีกเลี่ยงการทำข่าวใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้สนับสนุนรายการ แต่จะเลือกหรือพิจารณาประเด็นข่าวสารการเกษตรที่จะช่วยเสริมสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับองค์กรของผู้สนับสนุนรายการ ดังตัวอย่างบทโทรทัศน์ ตอน "กุ่มมีกลิ่นโคลน" รายการ "ข่าวเกษตรกรดินดำน้ำชุ่ม" มีรายละเอียดดังนี้

... เกษตรกรอย่าตกอกตกใจมากนัก ถ้ามีน้ำเค็มเข้ามาที่ต้นน้ำเค็มเข้าไป
ระยะหนึ่งอาจจะเป็นอาทิตย์หรือ 2 อาทิตย์ จึงค่อยจำหน่ายกุ้ง ก็จะไม่มีปัญหา
 ... ตลาดกุ้งตลาดใหญ่ที่สุดของเราคือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และอิตาลี เพราะ
 ฉะนั้น เกษตรกรสามารถรักษาคุณภาพโดยเฉพาะคุณภาพในการเลี้ยง การเก็บ
 รักษาไปจนกระทั่งส่งออกได้ เราไม่มีความกังวลเรื่องตลาด

จากตัวอย่างนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งในบทสัมภาษณ์ "ผู้รู้" ที่จะทำให้สิ่งที่พูดออกไปนั้น
 มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้ผลิตรายการจึงไปสัมภาษณ์ นางบังอร สายทิพย์ รองอธิบดี
 กรมประมง ให้เป็นผู้แสดงความคิดเห็นพร้อมกับบอกวิธีการแก้ไข ทั้งนี้เพราะต้องการสร้าง
 ความมั่นใจให้แก่กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ซึ่งการทำธุรกิจเลี้ยงกุ้งกุลาดำนั้น เป็นหนึ่งใน
 ธุรกิจของเครือเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งเป็นบริษัทที่ให้ความสนับสนุนในการผลิตรายการ "ข่าว
 เกษตรดินดำน้ำชุ่ม"

นอกเหนือจากตัวอย่างบทโทรทัศน์ ตอน "ไก่" รายการข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม
 ก็เป็นอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ในการตัดสินใจคัดเลือกประเด็นข่าวสารการเกษตร
 ว่าอาจเกิดจาก "ผู้สนับสนุนรายการ" เป็นสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

"โครงการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระทง เป็นหนึ่งในโครงการที่กรมส่งเสริมการ
 เกษตร ร่วมมือกับบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ ในการที่จะช่วยเหลือผู้ประสบวาตภัยจากพายุไต้ฝุ่น
 เกย์ ให้สามารถมีรายได้ดีพอที่จะช่วยเหลือตนเองและครอบครัว

อารมณ ชุกลิน หนึ่งในสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระทง
 จากเดิมที่เคยมีอาชีพทำสวนมะพร้าว แต่ปัจจุบันต้องเปลี่ยนมาเลี้ยงไก่ จึงทำให้อารมณต้อง
 พยายามเรียนรู้มากขึ้นในส่วนของคุณะงานที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมประมาณ 40 - 49
 วัน ไก่แต่ละรุ่น ก็จะสามารถจับขายได้ โดยในส่วนของตลาดทางบริษัทเจริญโภคภัณฑ์
 จะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนกลับมาในรูปของค่าจ้างเลี้ยงซึ่ง
 จะตกประมาณ 5,000 - 6,000 บาท หลังจากหักค่าน้ำให้ ๓๖๕. แล้วรุ่นละ 4,000 บาท

การที่ผู้สนับสนุนรายการ (sponsor) เป็นอีกเกณฑ์หนึ่งของผู้ผลิตรายการต้องคำนึงในการตัดสินใจเลือกประเด็นข่าวที่จะนำเสนอต่อกลุ่มผู้รับชม อาจเป็นเพราะผู้สนับสนุนรายการเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้รายการข่าวสารการเกษตร สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น มิฉะนั้น รายการข่าวสารการเกษตรที่จะเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์อาจจะอยู่ไม่ได้ จึงเป็นลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายคือ ผู้ผลิตรายการ และผู้สนับสนุนรายการ ต้องพึ่งพาและเกื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันโดยมีลักษณะแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเพื่อการผลิตรายการกับการเผยแพร่ข้อมูล ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์แบบ (Bargaining) นั่นคือการประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

4. ทีมผู้ผลิตรายการ จากปัจจัยต่าง ๆ ที่ทีมผู้ผลิตรายการใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกหรือกลั่นกรองข่าวสารที่จะนำมาเผยแพร่ นั้น ก็อาจเป็นเพียงเกณฑ์ที่ใช้เป็นกรอบในการตัดสินใจอย่างกว้าง ๆ ไม่มีอะไรที่ระบุอย่างกระชับหรือเป็นเกณฑ์ที่ตายตัว จึงทำให้ในบางครั้งอาจมีหัวข้อข่าวหรือประเด็นของข่าวสารที่น่าสนใจ และเข้าข่ายอยู่ในเกณฑ์ต่าง ๆ ครั้งละหลาย ๆ เรื่อง ในขณะที่รายการข่าวสารการเกษตรที่เผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ จะมีข้อจำกัดที่เป็นเกณฑ์ค่อนข้างตายตัว ในเรื่องของความยาวของช่วง "เวลา" ที่จะนำเสนอ

หากเกิดกรณีดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ทีมผู้ผลิตรายการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายรายการหรือผู้ควบคุมการผลิตรายการ ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุดของทีมผู้ผลิตรายการข่าวสารการเกษตร จะเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจในขั้นสุดท้ายในการกลั่นกรองข่าวสาร ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกเรียบร้อยในการดำเนินการผลิตรายการข่าวสารการเกษตร ให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและเหมาะสม

โครงสร้างเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการนำเสนอรายการข่าวสารการเกษตร

รายการ "ข่าวเกษตรกร" และรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" เป็นรายการข่าวสารการเกษตรที่เผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์ ในช่วงเวลาของข่าวภาคค่ำของสถานีที่มีโครงสร้างเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการนำเสนอรายการ อันเนื่องมาจากผลในการกำหนดนโยบาย

ของสถานีผู้ผลิตรายการ ผู้สนับสนุนรายการและปัจจัยอื่น ๆ ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไป

รายการ "ข่าวเกษตรกร" เป็นรายการที่มีรูปแบบการนำเสนอเป็น "รายการข่าว" โดยการนำเสนอและรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการเกษตรทุกเรื่องไม่จำกัดประเภท โดยไปบันทึกภาพแล้วเขียนบทนำเสนอในประเด็นที่ผู้ผลิตต้องการจะนำเสนอแก่ผู้ชม โดยที่ผู้ผลิตรายการอาจตั้งข้อสันนิษฐานไว้แล้วว่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้น ๆ น่าจะเป็นประโยชน์แก่กลุ่มเกษตรกร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกของรายการ

เนื่องจากความยาวของรายการข่าวเกษตรกรมีค่อนข้างมากประมาณ 8 - 10 นาทีต่อวัน ในขณะที่ความยาวของรายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" มีเพียงวันละ 3 นาที จึงทำให้รายการ "ข่าวเกษตรกร" มีโครงสร้างเนื้อหาที่แบ่งย่อยรายการออกเป็นช่วงต่าง ๆ ดังแผนภูมิต่างนี้

แผนภูมิแสดงโครงสร้างเนื้อหา และระยะเวลาในการนำเสนอรายการ "ข่าวเกษตรกร"

ช่วงที่	โครงสร้างเนื้อหา	ระยะเวลา (โดยประมาณ)
—	ไตเติ้ลรายการ	1 นาที
1	ข่าวเกษตรกร	5 - 7 นาที
—	โฆษณาต้นรายการ	15 นาที
2	รายงานสภาวะและราคา สินค้าการเกษตร	3 - 4 นาที
3	เตือนภัยโรคและแมลงศัตรูพืช	3 - 5 นาที
4	บอกเล่าข่าวเกษตร	30 วินาที - 1 นาที
—	ปิดรายการ	15 วินาที

รายการ "ข่าวเกษตรกร" ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จะเริ่มต้นด้วย
ขั้นตอนดังนี้

- ใต้เต็ลรายการ จะนำเสนอด้วยภาพกิจกรรมการเกษตรที่ใช้รูปแบบการนำเสนอด้วยระบบกราฟฟิก เพื่อให้เกิดความน่าสนใจโดยจะมีรายชื่อ พร้อมหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการ เป็นตัวหนังสือปรากฏซ้อนกับภาพกิจกรรมทางการเกษตร

ช่วงที่ 1 เป็นช่วงของข่าวเกษตรกร โดยการนำเสนอเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่
ที่มีผู้สื่อข่าวได้ไปถ่ายทำและนำมาเสนอตามตารางที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละวัน ซึ่งมีรูปแบบในการนำเสนอในลักษณะของการแสดงภาพจากสถานที่จริง เหตุการณ์จริงโดยมีเสียงบรรยายประกอบและบางช่วงจะมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับความคิดเห็นต่าง ๆ จากนักวิชาการ อาจารย์เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งทำให้รายการดูมีชีวิตยิ่งขึ้น และดูน่าเชื่อถือมากขึ้น เพราะภาพและเสียงที่ออกมานั้น เป็นภาพที่ได้เห็นและได้ยินเป็นของจริง
ทั้งสิ้น

เนื้อหาและสาระของข่าวช่วงนี้ มุ่งเน้นไปที่การกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกที่
ต่ออาชีพทางการเกษตร เพียงแต่ต้องรู้จักการพัฒนาและนำอุปกรณ์เทคโนโลยีมาใช้ หรือ
เน้นด้านการแปรรูปสินค้า ซึ่งจะเป็นการใส่คุณค่าให้กับสินค้าทางการเกษตร เพื่อจะได้
ราคาและผลตอบแทนที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้รายการจะพยายามหาข้อมูลชี้แนะช่องทางทางการ
ตลาดให้แก่เกษตรกรอีกด้วย

ช่วงที่ 2 รายงานสภาวะและราคาสินค้า ในช่วงนี้ได้รับความอนุเคราะห์ได้ข้อมูล
จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น โดยการจัดส่งข้อมูลราคา
สินค้า หรือภาวะการตลาดที่น่าสนใจมาให้ทางสถานี อาจส่งมาโดยวิธีทางโทรสาร หรือ
โทรศัพท์ ซึ่งข้อมูลนี้ได้รับล่วงหน้าทุกวัน รูปแบบในรายงานสภาวะและราคาสินค้าจะใช้ตัว
หนังสือบอกราคาพร้อมกับภาพกราฟฟิกที่เป็นรูปตัวสินค้าเกษตรในประเภทนั้น ๆ แสดงควบคู่
กันไปหมุนเวียนเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ โดยมีเพลงเกษตรกรไทยประกอบตลอดช่วงการรายงาน

ช่วงที่ 3 เตือนภัยโรคและแมลงศัตรูพืช ซึ่งวิธีการที่ใช้จะมีทั้งภาพจริงประกอบกับภาพกราฟฟิก เพื่อช่วยในการอธิบายชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้เห็นถึงวัฏจักรของการเจริญเติบโตของแมลงโดยมีเสียงบรรยายประกอบภาพตลอด ภาพที่แสดงให้เห็นถึงภัยของแมลงศัตรูพืชหรือโรคต่าง ๆ จะมุ่งเน้นไปที่ภาพจริง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เข้าถึงความรู้สึกของการถูกทำลาย และผลเสียหายอันเกิดจากแมลงศัตรูพืชและโรคภัยเหล่านั้น อย่างไรก็ตามได้มีการชี้แนะถึงวิธีการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชให้แก่ผู้ชมด้วย

ช่วงที่ 4 บอกเล่าข่าวเกษตร เป็นช่วงสุดท้ายของรายการ เป็นการรายงานข่าวหรือเหตุการณ์ที่ต้องการจะแจ้งให้เกษตรกร หรือผู้ที่สนใจทราบถึงความเคลื่อนไหวของวงการเกษตร ว่ามีและเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร เช่น การแจ้งข่าวนิทรรศการ การประกวดผลไม้ การจัดงานวันเกษตร การประชุมวิชาการ โดยจะมีตัวหนังสือปรากฏบอกหัวข้อเรื่อง วัน เวลา สถานที่ อย่างสังเขป โดยให้ผู้ชมเป็นผู้อ่านด้วยตนเอง

วิธีการนำเสนอ (presentation) ของรายการ "ข่าวเกษตรกร" นี้จะคล้าย ๆ กับการรายงานข่าวของสถานีทั่ว ๆ ไป นั่นคือ การนำเสนอรายการแบบเรียงลำดับก่อนหลัง (chronological order) ซึ่งเป็นการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา โดยเรียงลำดับตามขั้นตอนเวลาและเหตุการณ์หรือระยะทางซึ่งจะมีภาพฉายประกอบเสียงพากษ์ โดยที่ไม่เห็นตัวผู้พากษ์ บางตอนอาจมีการสัมภาษณ์ประกอบบทเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้กับข้อความและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

รายการ "ข่าวเกษตรกรดินดำน้ำชุ่ม" เป็นรายการที่มีรูปแบบเป็น "รายการสารคดีเชิงข่าว" เป็นรายการที่เดินเรื่องด้วยภาพ มีเสียงบรรยายประกอบเพลงในช่วงต้น และช่วงท้ายจะใช้เทคนิคน้อย ภาพจะเป็นลักษณะตัดสลับอย่างรวดเร็ว (quick cut) ไม่ค่อยจะใช้ภาพแบบซูมเข้า ซูมออก หรือดอลลีภาพ ไม่ค่อยได้เล่นกับภาพมากนัก เนื่องจากความยาวของช่วงเวลาในการนำเสนอรายการมีเพียงประมาณ 3 นาทีเท่านั้น จึงทำให้โครงสร้างเนื้อหารายการ "ข่าวเกษตรกรดินดำน้ำชุ่ม" ไม่มีการแบ่งย่อยออกเป็นช่วง ๆ ได้ในวันเดียวกัน แต่โครงสร้างรายการ สามารถแบ่งแยกออกตามวันที่น่าเสนอได้ ดังนี้

วัน	ประเภทเนื้อหา
ทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์	ข่าวสารการเกษตร สรุปภาวะราคาสินค้าการเกษตร สรุปข่าวการเกษตรที่น่าสนใจ

รายการ "ข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม" จะเป็นรายการที่ไม่มีไตเติ้ลรายการ จะเริ่มต้นด้วยประเด็นข่าวที่ต้องการนำเสนอ โดยมีภาพข่าวและเสียงบรรยายประกอบภาพ และในตอนท้ายเมื่อจบรายการจะมีสัญลักษณ์ (logo) ของเครือข่ายวิทยุภาคภูมิใจปรากฏ พร้อมเสียงบรรยายว่า "รายการข่าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม สนับสนุนรายการโดย เครือข่ายวิทยุภาคภูมิใจ"

ในการนำเสนอข่าวสารการเกษตรในวันจันทร์ถึงวันศุกร์นั้น ผู้ผลิตรายการและผู้สนับสนุนรายการ ได้ร่วมกันกำหนดและแบ่งหมวดหมู่กิจกรรมการเกษตรแตกต่างออกไปในแต่ละวันด้วยเหตุผลที่ว่า

... เกษตรกรมีหลายสาขาอาชีพ จึงมีความสนใจที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจึงเสนอแนะว่า น่าจะมีการแบ่งหมวดหมู่ในการนำเสนอข่าวสารการเกษตรออกไป เพราะเกษตรกรอาจว่างไม่พร้อมกัน และเพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่สนใจเฉพาะบางหมวด ได้เลือกติดตามชมตามวันที่กำหนดไว้ค่อนข้างแน่นอน (จุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงศ์, สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2535) ตามตารางการนำเสนอรายการ ดังนี้

ตารางที่ 2 : การกำหนดประเภทกิจกรรมการเกษตร รายการ "ข้าวเกษตรดินดำน้ำชุ่ม"

วัน	ประเภทกิจกรรมการเกษตร
จันทร์	พืชสวน
อังคาร	พืชไร่
พุธ	ปศุสัตว์
พฤหัสบดี	ประมง
ศุกร์	เกษตรกรตัวอย่างและเปิดเตล็ด
เสาร์	สรุปภาวะราคาสินค้า
อาทิตย์	สรุปข่าวเกษตรที่น่าสนใจ

อย่างไรก็ตามกำหนดการออกอากาศนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ในกรณีเกิดวิกฤตการณ์ ซึ่งจำเป็นต้องเร่งแก้ไข ประเด็นปัญหานั้น ๆ ก็จะนำเสนออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การแก้ปัญหาสามารถกระทำได้อย่างเป็นรูปธรรมและทันเหตุการณ์ (จุนาร์ตน์ เสรีเชษฐพงษ์, เอกสารประกอบการสัมมนา กลยุทธ์การจัดการสารสนเทศเพื่อการพัฒนา, 2534 : 118)

ปัจจัยในการกำหนดโครงสร้างเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการนำเสนอรายการข่าวสารเกษตรเกษตรจึงเป็นผลมาจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตทั้งในลักษณะโดยตรงและโดยทางอ้อม อันได้แก่การกำหนดนโยบายของสถานี ซึ่งอาจเป็นเพียงส่วนเล็กน้อย อาจกระทบแค่เรื่องตารางเวลา หรือความยาวของรายการนั้น เนื่องจากว่ารายการข่าวสารการเกษตรนั้น จะเป็นส่วนหนึ่งในรายการข่าวอื่น ๆ ที่ต้องนำเสนอในช่วงเวลาของข่าวภาคค่ำของสถานี นอกจากนั้นก็ยังต้องมีผู้ผลิต ผู้สนับสนุนรายการที่จะเข้าร่วมกันวางแผนและกำหนดโครงสร้างใหญ่ของรายการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่ต้องนำเข้ามาเกี่ยวข้องได้อีกเช่นกัน อาทิ งบประมาณในการผลิต กำลังคน เทคโนโลยี ที่จะนำมาใช้ประกอบ เป็นต้น